

Мовний статус параграфемних засобів, що використовуються для надання тексту індивідуальних рис, уважаємо перехідним між графічним okazionalizmom та усталеним графічним знаком. Було б помилкою очікувати, що з часом ці знаки отримають чітко визначене, усталене значення. Водночас ми не вважаємо за можливе розраховувати, що цей пласт графічних символів залишиться поза межами традиційного графічного інвентарю. Очевидно, що ці зображення стануть графічними знаками саме такого характеру, який передбачає різноманітність інтерпретацій, що стане їхньою кваліфікаційною характеристикою.

Перспективи подальшого дослідження. Одним із перспективних напрямів дослідження може стати виявлення закономірностей уживання графічних засобів для передачі невербальної інформації, що мають визначене приписове значення.

Джерела та література

1. Бабченко Н. В. Синтетичність графічних засобів сучасної реклами / Н. В. Бабченко / Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики : зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 8. – С. 53–58.
2. Вольтер Ф. М. Афоризми [Електронний ресурс] / Ф. М. Вольтер. – Режим доступу : http://prysjan.ucoz.ua/aforyzmy/in_2vys_menu.html
3. Лебедько В. Е. Культурно-информационная матрица личности [Электронный ресурс] / В. Е. Лебедько. – Режим доступа : <http://www.klex2.ru/517>
4. Лиотар Ж. Ф. Ответ на вопрос: что такое постмодерн? [Электронный ресурс] / Ж. Ф. Лиотар // Ad Marginem : ежегодник Лаборатории постклассических исследований Ин-та философии РАН. – М. : Ad Marginem, 1994. – С. 307–323. – Режим доступа : http://sociologist.nm.ru/articles/lyotard_01.htm

Бабченко Надежда. Графические средства передачи невербальной информации. В статье сделана попытка описать причинно-следственную связь между мировоззренческими изменениями современного человека и изменением набора графических средств, используемых в интернет-общении. Актуальность темы обусловлена стабильным интересом исследователей к орфографии и орфографии, а также недостатком исследований по данной тематике. Автор приходит к выводу, что особенности употребления и интерпретации параграфемных средств, используемых для графической передачи невербальной информации, могут отличаться в зависимости от культурной принадлежности адресата и адресанта и их осведомленности с культурой друг друга, а также культурой, в рамках которой создан данный графический знак. Прочтение параграфемных знаков требует анализа содержания текста в комплексе с параграфемикой, конкретное значение которой следует из контекста и восприятия общей идеи с учётом возможных подтекстов и ассоциаций.

Ключевые слова: графика, орфография, орфография, параграфемика, графический знак.

Babchenko Nadiya. Graphical Means of Transmission of Nonverbal Information. The article is an attempt to describe the cause-and-effect relationship between the changes in worldview of modern man and the changes in the choice of graphical means used in the online conversation. Relevance of the topic is due to stable interest of researchers to orthography and orthographics and the lack of research on the subject. The author concludes that the peculiarities of use and interpretation of paragraphemic means used to transfer nonverbal graphical information may vary depending on the cultural identity of the recipient and the addressee and their familiarity with each other's culture, and the culture in which this graphic sign was created. Understanding of paragraphemic signs requires analysis of the text content in conjunction with paragraphemics, a specific meaning of which is derived from the context and perception of the general idea of considering the possible implications and associations.

Key words: graphics, orthography, orthographics, paragraphemics, graphical sign.

Стаття надійшла до редколегії
13.02.2013 р.

УДК 811.111.42

Олена Образцова

Лінійна організація речення з позиції теорії семантико-когнітивного синтаксису

Стаття розкриває базові положення теорії *семантико-когнітивного синтаксису*, запропонованої на основі узагальнення результатів проведеного зіставного дослідження структурних та семантичних характеристик про-

стого нееліптованого розповідного речення в англійській, російській та українській мовах. Зокрема, встановлено ієрархію чинників лінійної організації висловлення (когнітивного, семантичного, лінгвістичного й комунікативного), виявлено та обґрунтовано принципи й алгоритм побудови висловлення, доведено когнітивну зумовленість лінійної організації висловлення внаслідок діалектичної єдності синтаксису, семантики і когніції.

Ключові слова: лінійна організація висловлення, просте речення, синтаксичні структури, семантичні ролі, граматичне значення, композиційно-мовленнєва форма тексту, теорія семантико-когнітивного синтаксису.

Постановка наукової проблеми та її значення. Синтаксичні та семантичні характеристики речення наразі є об'єктом уваги багатьох дослідників окремих мов світу [1–4; 8; 9; 11; 13], у зіставному ж плані таких досліджень бракує; зокрема, актуальним є не стільки виявлення та систематизація спільних і відмінних рис лінійної побудови висловлення в різних мовах, оскільки порядок слів у реченні трактується як одна з універсалій і є основою для типологічного класифікування мов світу [12; 13], скільки з'ясування глибинних – семантико-когнітивних – причин типового й варіативного розташування елементів у лінійній структурі речення-висловлення в різноструктурних мовах. Проблема стосується складної та багатовимірної взаємодії мови, мовлення й мислення. Когнітивний же аспект явища ще не був об'єктом наукових розвідок.

Аналіз останніх досліджень цієї проблеми. У сучасному мовознавстві взаємне розташування елементів висловлення вивчається в декількох напрямках: роль порядку слів як явища в мові в цілому і його функції в конкретних типах речень; як один з основних засобів тема-рематичного членування висловлення та засобів логічного й емоційно-експресивного наголошення найбільш важливої інформації; виявляються причини перестановок елементів у словосполученні та у висловленні, зокрема, в різні періоди розвитку мов тощо [6–9]. Із розвитком комп'ютерної техніки та розширенням її використання для вирішення прикладних лінгвістичних завдань виникли нові напрями в дослідженнях: зокрема, теорії «проективності мови», дистантності і контактності, принципу подібності побудови висловлення та елементарної моделі тексту. Надзвичайно актуальним і найменш розробленим залишається семантичний підхід до дослідження семантики порядку слів, оскільки порядок слів як елемент граматичної форми має власні функції та значення. Проблеми порядку слів у мовах світу, зокрема в англійській та слов'янських, обговорюються на конференціях славістичного лінгвістичного товариства (2007–2009), асоціації славістів-когнівістів-лінгвістів (2008), конференції «Діалог» (2007–2012). Огляд літератури з досліджуваної проблематики засвідчив, що, попри велику кількість конкретних досліджень, порядок слів належить до найменш вивчених проблем індоєвропейської філології. Так, потребують верифікації вже оприлюднені в лінгвістиці гіпотези про принцип побудови речення і тексту, про причини та наслідки контактності-дистантності елементів, про взаємозв'язок між семантикою речення та його структуруванням. Загальноприйнятий же розгляд проблеми порядку слів у словосполученні і реченні паралельно, але не розмежовано, не дає можливість виявити системні відношення й закономірності в лінійній організації висловлення, залишає накопичені факти і спостереження розрізненими, тому їх теоретичне осмислення страждає суперечливістю.

Вивчення порядку слів у реченні є неможливим без чіткого визначення природи самого речення, а саме його структурних і семантичних аспектів, без його зв'язку із мисленням. Речення (одиниця мови – структурна модель) і висловлення (одиниця мовлення – «актуалізоване у мовленні граматично організоване речення»), як і Г. В. Колшанський, В. А. Звєгінцевий, В. І. Іванова, В. Г. Гак, І. С. Шевченко та інші мовознавці, ми розглядаємо як діалектичну єдність; відповідно, терміни «речення» і «висловлення» на позначення проаналізованих мовленнєвих фрагментів вживаються як синоніми. Оскільки вивчення і теоретичне інтерпретування лінійної послідовності елементів у реченні як системі є неможливим без визначення самої системи – її структурних складників (членів речення) та системоформувальних відношень між ними, у роботі введено поняття *лінійна організація висловлення*, яке дефінується як сукупність елементів синтаксичної структури речення-висловлення в їх взаємному розташуванні внаслідок їхнього обов'язкового або факультативного статусу, референтної семантики й смислових ролей.

Мета статті – описати основні положення теорії семантико-когнітивного синтаксису стосовно лінійної організації висловлення, запропонованої на основі узагальнення результатів проведеного зіставного дослідження структурних та семантичних характеристик понад 30 000 простих нееліптованих двоскладних розповідних речень в англійській, російській та українській мовах (по 10 000 для кожної мови), дібраних методом суцільної наскрізної вибірки з автентичної художньої прози ХХ ст. – творів англомовної, російської та української літератури [6; 7].

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Представимо основні тези, що випливають із теоретичного осмислення отриманих під час дослідження результатів, цієї сутнісно нової холистичної теорії, головним постулатом якої є ідея про діалектичну єдність синтаксису, семантики та когніції і когнітивно зумовлена єдність речення й тексту як моделей етапів спостереження світу мовцями.

1. До складу базового речення (структурно-синтаксичної моделі висловлення) належать лише обов'язкові елементи – підмет, складники присудка, які утворюють синтаксичну структуру предикації і, за необхідності, включену до неї структуру комплементів. Мінімальність і достатність переліку обов'язкових для структурної та семантичної цілісності висловлення елементів простого структурно-предикатного речення когнітивно зумовлені особливостями сприйняття тексту читачем/слухачем і обмеженістю обсягу оперативної пам'яті людини, яка контролює семантичну й структурну повноту фраз та речень при сприйнятті усного (письмового) тексту. Так, неповнота або неоднозначність фрази/речення створюють ефект садової доріжки, яка задля прояснення смислу повертає до вихідної точки. Через обмеженість обсягу – 7(+/-2) одиниці смислу – оперативна пам'ять людини здатна одночасно утримувати не більше 2 структур предикації [6; 7; 17; 24]. Необхідність дієслівних комплементів у складі присудка (вираженого дієсловом «неповної семантики») зумовлена потребою повного завершення фрази – без такого завершення фраза «бовтається» в оперативній пам'яті, не даючи доступу до неї іншій інформації; як тільки таке завершення досягнуто, оперативна пам'ять звільняється для нової інформації.

Когнітивна зумовленість обов'язковості підмета і складників присудка пов'язана з особливостями сприйняття оточуючого світу свідомістю людини: безпеку життєдіяльності людині гарантує здатність миттєво усвідомлювати та інтерпретувати фрагменти оточуючого її навколишнього світу. Пізнання – вища форма віддзеркалення дійсності людиною, послідовність від первинного, чуттєвого сприйняття через аналіз емпіричних даних до теоретичного моделювання; процес відтворення певного фрагмента зовнішнього світу, яке здійснюється на основі випереджувального відбиття послідовно повторюваних зовнішніх явищ – універсального принципу будь-якої поведінки, включаючи мовлення. У психології та генетиці експериментально підтверджено зв'язок мовно-мовленнєвої компетенції людини з її свідомістю, зокрема з генетичним кодом та психофізіологічними параметрами мозку; зокрема, надходження до мозку біля 90 % інформації про навколишній світ забезпечується за допомогою зору, який домінує серед інших органів чуття. Виявлено також, що завдяки існуванню і дії психофізіологічних механізмів та певних генів не тільки свідомість людини, а й мозок тварин у момент сприйняття фрагмента докільця структурують його, визначають рольові відношення між учасниками ситуації [3–5; 10; 12–15].

Проведене дослідження дає підстави запропонувати таке пояснення взаємодії мови, мовлення та мислення стосовно лінійної організації висловлення. При переході порогу сприйняття (ми «не бачу – бачу») людина виокремлює з не дискретного континууму дискретні фрагменти-процеси як узагальнені образи-схеми типових ситуацій та їх компонентів. Ситуація, яку спостерігає мовець, у його свідомості спочатку в неконкретному абстрагованому вигляді символізується як *схематичний цілісний образ / геїтальт / ментальна репрезентація* спостережуваного фрагменту світу. Первинне сприйняття об'єкта-ситуації фіксує у свідомості спостерігача-мовця ментальну репрезентацію спостережуваного фрагмента дійсності, яка, символізуючи тип елементарного процесу та модель смислорольових відношень, кодує семантику речення – його граматичне значення і перспективу бачення ситуації спостерігачем. В індивідуальній і колективній свідомості мовців для вираження граматичного значення речення та його ситуативної перспективи (ракурс, у якому спостерігач сприймає ситуацію, ролі її учасників) закріплено синтаксичні структури речення, кожна з яких відповідає окремому типу процесу й співвідносній із ним смислорольовій моделі. Обов'язкові структурно-синтаксичні елементи є співвідносними в людській свідомості з обов'язковими компонентами ментальних репрезентацій типових процесів, достатніми для ідентифікування таких процесів і їх конститuentів.

Прикладом ословлення подібного схематичного образу в переході порогу «не бачу → бачу» є запис типу «хтось підняв щось на когось» – у такий спосіб коментували побачене зображення лисиці, яка ловить сачком метелика, і козенятка, що стоїть поряд із нею, учасники психологічного експерименту з дослідження процесу зорового сприйняття (В. Д. Глезер, В. Є. Демидов). Тобто експоноване зображення-ситуація у свідомості мовця відбилася як схематичний образ ідентифікованих

субстанцій-учасників ситуації і відносини, що їх об'єднують. Схематичний образ символізує, таким чином, тип елементарного процесу (у цьому випадку – процес – суб'єктно-об'єктне відношення) і увиразнює *граматичне значення речення*. У схематичному образі відбито і рольові відношення між ситуантами: «хтось–агенс + підняв–предикат + щось–інструмент + на когось–Пацієнс» і синтаксичну структуру речення: «підмет + присудок + прямий та непрямий додатки» (в традиційній нотації).

Подальше сприйняття спостережуваного ідентифікує конкретні ознаки типового процесу і його конститuentів (Б. Г. Ананьєв, Б. М. Величковський, В. Д. Глезер, В. Є. Демидов), для номінації яких виокремлюються одиниці з лексичного ресурсу мови спілкування. Конкретний результат сприйняття–аналізу–інтерпретації ословлюється, відтворюючи спостережувану ситуацію, у вигляді поверхневої структури – висловлення.

Обов'язковість складових частин ментальної репрезентації типу елементарного процесу спричиняє семантичну обов'язковість відповідних компонентів ситуації-речення. Співвіднесеність обов'язкових елементів речення із денотатами (які є обов'язковими складовими частинами ментальних репрезентацій і, відповідно, з компонентами ситуації-речення) забезпечує статус предиката та актантів (аргументів) саме синтаксично обов'язковим елементам. Аргументами виступають субстанція-підмет безвідносно до типу процесу та ті комплєменти, які співвідносяться з конститuentами процесів-відношень (суб'єктно-об'єктних або суб'єктно-адвербіальних), – субстанціями-додатками та обставинними комплєментами, мислимими як субстанції. Послідовності розташування в розповідному реченні обов'язкових і факультативних елементів та контактність взаємопов'язаних структурних елементів (обов'язкових і факультативних), співвідносних із взаємопов'язаними компонентами семантичної структури висловлення, також є когнітивно-семантично зумовленими. Так, розташування обов'язкових елементів у неінвертованих реченнях англійської, російської та української мов у єдино можливій послідовності забезпечує контактність конститuentів структур предикації та комплєментації, необхідну для структурної і семантичної цілісності висловлення й однозначності його інтерпретування.

2. Когнітивно зумовленою є і виявлена під час дослідження кореляція між структурно-синтаксичними та смислорольовими моделями речення, їх референтною семантикою та певними композиційно-мовленнєвими формами тексту. Лінійна послідовність елементів базових речень усіх структурно-синтаксичних і смислорольових моделей, співвідносних із певними композиційно-мовленнєвими формами тексту, відбиває послідовності об'єктивного плину в часі сприйняття типового процесу та його складників: послідовну ідентифікацію 1) субстантивних компонентів, 2) їх ознак чи дій (стану) – *процесу–невідношення*; або послідовну ідентифікацію 1) фону, 2) руху (яскравої властивості), 3) об'єкту на фоні *процесу-суб'єктно-адвербіального відношення*; чи послідовну ідентифікацію 1) субстантивних компонентів, 2) їх відношень (дії або стану / зміни стану) – *процесу-суб'єктно-об'єктного або суб'єктно-адвербіального відношення*.

У поширених варіантах базових речень лінійну послідовність елементів усіх структурно-синтаксичних та смислорольових моделей із модифікаторами та однорідними елементами, співвідносних із певними композиційно-мовленнєвими формами тексту, відбивають послідовності об'єктивного плину в часі дій (змін стану), послідовності суб'єктивного звернення уваги спостерігача-мовця на окремі аспекти типового процесу або на одну з одночасних дій (змін стану).

3. Виявлена спільною для досліджених мов кореляція між структурно-синтаксичними та смислорольовими моделями речення, частотністю відповідних вживань й актуалізацій, типологією співвідносних із реченнями елементарних процесів дали підстави трактувати речення-примітиви як мінімальні моделі композиційно-мовленнєвих форм тексту (опис, оповідь, міркування). Когнітивно, композиційно-мовленнєві форми тексту (*оповідь, опис, міркування*) у своїх мінімальних за обсягом моделях-базових реченнях (реченнях-примітивах) є підстави вважати моделями етапів спостереження й інтерпретації об'єктивної картини світу свідомістю спостерігача-мовця. Так, статичний *опис-ідентифікація*, статичний *опис-локалізація* динамічного об'єкту та ідентифікація динамічного процесу (КМФ *оповідь*) є моделями спостереження (режим «фото»), доступними людській свідомості на порозі сприйняття – короткоплинного, але такого, що дає цілісну репрезентацію, достатню для забезпечення вибору стратегії подальшої поведінки в умовах, що склалися. Статичний і динамічний *опис-атрибуція*, статичний *опис-локалізація* нединамічних об'єктів – моделі наступних етапів спостереження (режим «кіно») – послідовного виокремлення найважливіших (об'єктивно, суб'єктивно) статичних або змінних ознак об'єкта. Отже, композиційно-мовленнєві форми тексту *оповідь*,

динамічний опис виступають моделями відносно тривалого спостереження (режим «кіно») плинних у часі дій, змін станів субстантивних компонентів або змін стану відношень між субстантивними компонентами типових процесів. А композиційно-мовленнєва форма тексту *міркування* виступає моделлю усвідомлення, аналізу, інтерпретації світу на будь-якому етапі спостереження, оскільки когнітивний процес сприйняття – це послідовність висунення, перевірки та відхилення гіпотез.

Саме зазначений вище алгоритм лінійного розгортання речення (відповідно до композиційно-мовленнєвих форм тексту) в умовах наявності єдиної для спільноти комунікантів картини світу (включаючи мовну картину світу) забезпечує адекватне сприйняття та інтерпретацію даного висловлення-мінітексту адресатом: у свідомості слухача (читача) такий мінімальний текст викликає формування ментального образу ситуації, аналогічної до вихідної (спостереженої, інтерпретованої, вербалізованої автором – спостерігачем-мовцем).

Висновки. Із викладеного випливає така взаємозалежність між мовою, мовленням та мисленням: структурно-синтаксичні і смислорольові моделі речення-примітиву є відбитими в нашій колективній та індивідуальній свідомості мовців глибинними структурами мови, які своїм складом і лінійною організацією опосередковано віддзеркалюють структуру нормального зовнішнього світу й алгоритм його сприйняття спостерігачем-мовцем. Так, синтаксичною структурою речення-примітиву та його семантико-рольовою організацією в мовній формі своєрідно віддзеркалено узагальнений, абстрагований від конкретики образ, який є доступним для усвідомлення при переході порогу сприйняття. Тому речення-примітив виступає певною «образ-схемою», що ментально репрезентує тип процесу (референтна семантика), тип ситуації (смислорольова модель) і тип мовних структур (структурно-синтаксична схема, модель). Перелік обов'язкових елементів речення є переліком саме тих компонентів, які при первинному сприйнятті оточення свідомістю спостерігача-мовця асоціюються з ментальними репрезентаціями компонентів типових процесів, необхідними і достатніми для ідентифікації таких типових процесів та їх компонентів. Таким чином, синтаксична організація речення відбиває компонентний склад і міжкомпонентні відношення сприйнятого, усвідомленого і відтворюваного в мовленні фрагмента світу, а лінійна послідовність елементів речення – послідовність сприйняття його аспектів.

Перспективи подальших досліджень. У перспективі запропоновано теорію та її окремі положення, які можуть бути використані як база для подальшого вивчення і зіставлення мов індоєвропейської сім'ї, зокрема: когнітивних чинників структури й семантики речень поширених і складних, виявлення універсальних та специфічних характеристик окремих типів речень і синтаксичних структур, наприклад, структур вторинної предикації, структур вторинної комплементации тощо.

Джерела та література

1. Валігура Г. А. Семантико-синтаксична структура речень з іллокутивними предикатами : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Ганна Анатоліївна Валігура ; Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2006. – 20 с.
2. Дішкант Ю. Г. Субстантивно-адвербіальні словосполучення в сучасній російській мові (структура, функції, комунікація) : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.02 / Юлія Германівна Дішкант ; Дніпропетр. нац. ун-т. – Д., 2006. – 22 с.
3. Жаборюк О. А. Мислення як сутнісний фактор визначення та таксономії речення / О. А. Жаборюк // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. : Філологічні науки. – Вип. 44. – Черкаси, 2003. – С 97–104.
4. Жаборюк О. А. Когнітивно-комунікативне підґрунтя класифікації простого речення [Електронний ресурс] / О. А. Жаборюк, Н. П. Архіпова. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/zrgf/2009_24/Articles/Zhaboriuk%20RGF24.pdf
5. Жоль К. К. Язык как практическое сознание [Текст] / Константин Константинович Жоль. – Киев : Вища шк., 1990. – 238 с.
6. Образцова Е. М. Линейная организация высказывания как межъязыковая универсалия (на материале английского, русского и украинского языков) : [монография] / Е. М. Образцова. – Одесса : Феникс, 2010. – 400 с.
7. Образцова О. М. Лінійна організація висловлення в англійській, російській та українській мовах : [монография] / О. М. Образцова. – Х. : Бурун кн., 2012. – 384 с.
8. Сиротинина О. Б. Порядок слов в русском языке / Ольга Борисовна Сиротинина. Сер. : «Лингвистическое наследие XX века». – Изд. 3. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 172 с.
9. Циммерлинг А. В. Типологический синтаксис скандинавских языков : монография / А. В. Циммерлинг. – М. : [б. и.], 2002. – С. 571–600; С. 634–664.

10. Arbib M. A. From Monkey-like Action Recognition to Human Language: An Evolutionary Framework for Neurolinguistics, Behavioral and Brain Sciences / M. A. Arbib // Revision Completed. – 2004. – February 1.
11. Branimir B. The conceptual-semantic basis of grammatical relations: the case of the Croatian predicate instrumental / Belaj Branimir, Tanackovic Faletar Goran // SLS 2009: Book of Abstracts. 4th Annual Meeting of the Slavic Linguistic Society. Malgorzata E. Cavar Damir Cavar. September 14.
12. Of minds and language: a dialogue with Noam Chomsky in the Basque country / Noam Chomsky, Massimo Piattelli-Palmarini, Pello Salaburu, Pello Salaburu Etxeberria, Juan Uriagereka ; ed. by Massimo Piattelli-Palmarini, Juan Uriagereka, and Pello Salaburu. – Oxford : Oxford University Press, 2009. – 448 p.
13. Hawkins J. A. Language Universals and the Performance-Grammar Correspondence Hypothesis [Electronic resource] // John A. Hawkins. – 2008. – Access mode : <http://lingo.stanford.edu/sag/L204/Hawkins-LgUnivFinal.pdf>
14. Hurford James R. Diversity in languages, genes, and the language faculty [Electronic resource] / James R. Hurford, Dan Dediu // Botha and Knight / The Cradle of Language 09-Botha_and_Knight-chap09 – 30.10.2008. – 8:22am. – P. 163–184 – Access mode : [//hurford08diversityLanguageGene.pdf](http://hurford08diversityLanguageGene.pdf)
15. Kravchenko Al. Biology of Cognition and Linguistic Analysis. From Non-Realist Linguistics to a Realistic Language Science / Al. Kravchenko. – Frankfurt am Main ; Berlin ; Bern ; Bruxelles ; New York ; Oxford ; Wien : Peter Lang, 2008. – 304 p.

Образцова Елена. Линейная организация предложения с точки зрения теории семантико-когнитивного синтаксиса. Статья раскрывает базовые положения теории *семантико-когнитивного синтаксиса*, предложенной на основе обобщения результатов проведенного сопоставительного исследования структурных и семантических характеристик простого незлиптированного повествовательного предложения в английском, русском и украинском языках. В частности, определена иерархия факторов линейной организации высказывания (когнитивного, семантического, лингвистического и коммуникативного), выявлено и обосновано принципы и алгоритм построения высказывания, доказана когнитивная обусловленность линейной организации высказывания вследствие диалектического единства синтаксиса, семантики и когниции.

Ключевые слова: линейная организация высказывания, простое предложение, синтаксические структуры, семантические роли, грамматическое значение, композиционно-речевая форма текста, теория семантико-когнитивного синтаксиса.

Obraztsova Olena. Cognitive-Semantic Syntax Theory on Sentence Linear Arrangement. Based on the results of a comparative research of structural and semantic properties of simple declarative sentences in English, Russian and Ukrainian, a new – *cognitive-semantic syntax* – theory offers an explanation of sentence linear arrangement principles and algorithm. This theory determines the hierarchy of cognitive, semantic, language, and communicative factors which influence the sentence linear arrangement and its respective similarity and difference in the languages analyzed. Sentence syntax and semantics are argued to constitute a cognitively induced dialectic unity.

Key words: sentence linear arrangement, simple sentence, syntactic structure, semantic role, grammatical meaning, text composition type; comparative cognitive-semantic syntax theory.

Стаття надійшла до редколегії
19.02.2013 р.

УДК 81'246.3(477.85)«1774/1918»

Олександр Огуй

Мовна ситуація на Буковині в австрійський період: динаміка крайових мов у соціолінгвістичному аспекті (1774–1918 рр.)

Мета нашого дослідження – (соціо-)лінгвістичний аналіз функціонування крайових мов Буковини через мовну ситуацію на фоні культурного пограниччя, яким була Буковина впродовж XVIII–XX ст., що робить цю розвідку особливо актуальним у межах глобалізаційної політики сьогодення. У статті вперше проведено соціолінгвістичний опис мовної ситуації як функціонування п'яти основних крайових мов (української, румунської, польської, німецької та ідишу) на Буковині в австрійський період (1774–1918), враховуючи політику Габсбурзької Австрії, до якої належала Буковина. Мовна ситуація була в умовах екзогlossenості (багатомовності) цілком динамічною, залежною від мовної політики чільної держави, яка поступово зуміла збалансувати обіг регіональних мов, розподілити їх функції. Німецька літературна мова виконувала функцію мови

© Огуй О., 2013